

Сборник съдебна практика

ЗАКЛЮЧЕНИЕ НА ГЕНЕРАЛНИЯ АДВОКАТ

Р. РИКАМЉЕ

представено на 14 декември 2023 година¹

Дело C-432/22

ПТ

**в присъствието на
Специализирана прокуратура**

(Преюдициално запитване, отправено от Специализиран наказателен съд (България))

„Преюдициално запитване — Съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси —
Организирана престъпност — Рамково решение 2008/841/ПВР —
Рамково решение 2004/757/ПВР — Трафик на наркотици — Сключено между прокурора и
извършителя на престъпление споразумение за решаване на делото — Компетентност на
Съда — Член 19, параграф 1, втора алинея ДЕС — Харта на основните права на
Европейския съюз — Член 47 — Одобряване на споразумението от съда — Условия —
Определяне на ad hoc съдебен състав — Съгласие на останалите обвиняеми“

1. Според Европейския съд по правата на човека (наричан по-нататък „ЕСПЧ“) възможността подсъдимият да получи по-леко обвинение или по-леко наказание, при условие че се признае за виновен или се откаже от правото си да оспорва фактите, или пък окаже пълно съдействие на разследващите органи, е станала обичайна в наказателноправните системи на европейските държави².

2. От своя страна Съдът вече се е произнасял по дела относно споразумения, с които обвиняем се признава за виновен, но само доколкото е ставало въпрос за някои процесуални права, признати на лицата, срещу които се води наказателно производство, като правото на презумпция за невиновност съгласно Директива (ЕС) 2016/343³ или правото на информация относно обвинението съгласно Директива 2012/13/ЕС⁴.

3. Настоящото дело повдига въпроса за съответствието с член 19, параграф 1, втора алинея ДЕС, във връзка с член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз (наричана по-нататък „Хартата“), на национална правна уредба, по силата на която одобряването от съда на споразумение, с което един от обвиняемите признава вината си за престъпленията, в които е обвинен, в замяна на намаляване на наказанието, от една страна, е от

¹ Език на оригиналния текст: френски.

² ЕСПЧ, 29 април 2014 г., Natsvlshvili и Togonidze c/y Грузия, SE:ECCHR:2014:0429UD000904305, § 90.

³ Директива на Европейския парламент и на Съвета от 9 март 2016 година относно укрепването на някои аспекти на презумпцията за невиновност и на правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство (ОВ L 65, 2016 г., стр. 1).

⁴ Директива на Европейския парламент и на Съвета от 22 май 2012 година относно правото на информация в наказателното производство (ОВ L 142, 2012 г., стр. 1).

компетентността на съд, различен от първоначално сезирания с делото, и от друга страна, е обвързано с предварителното условие всички останали обвиняеми, които не са признали наказателната си отговорност, да са дали съгласие за сключването на това споразумение.

Правна уредба

Правото на Съюза

4. От значение за настоящото дело е член 19, параграф 1, втора алинея ДЕС.

Българското право

5. Член 381 от Наказателно-процесуалния кодекс (наричан по-нататък „НПК“)⁵, озаглавен „Споразумение за решаване на делото в досъдебното производство“, гласи:

„(1) След приключване на разследването по предложение на прокурора или на защитника може да бъде изготвено споразумение между тях за решаване на делото.

[...]

(4) Със споразумението може да се определи наказание при условията на чл. 55 от Наказателния кодекс и без да са налице изключителни или многобройни смекчаващи отговорността обстоятелства.

(5) Споразумението се изготвя в писмена форма и съдържа съгласие по следните въпроси:

1. има ли извършено деяние, извършено ли е то от обвиняемия и извършено ли е виновно, съставлява ли деянието престъпление и правната му квалификация;

2. какъв да бъде видът и размерът на наказанието;

[...]

(6) Споразумението се подписва от прокурора и защитника. Обвиняемият подписва споразумението, ако е съгласен с него, след като декларира, че се отказва от съдебно разглеждане на делото по общия ред.

(7) Когато производството е срещу няколко лица или за няколко престъпления, споразумение може да бъде постигнато за някои от лицата или за някои от престъпленията.

[...]“.

6. Съгласно член 382 от НПК, озаглавен „Произнасяне по споразумението от съда“:

„(1) Споразумението се внася от прокурора в съответния първоинстанционен съд незабавно след изготвянето му заедно с делото.

⁵ ДВ, бр. 86 от 28 октомври 2005 г.

[...]

(5) Съдът може да предлага промени в споразумението, които се обсъждат с прокурора и защитника. Последен се изслушва обвиняемият.

[...]

(7) Съдът одобрява споразумението, когато не противоречи на закона и морала.

[...]“.

7. Съгласно член 384 от НПК, озаглавен „Споразумение за решаване на делото в съдебното производство“:

„(1) При условията и по реда на тази глава първоинстанционният съд може да одобри споразумение за решаване на делото, постигнато след образуване на съдебното производство, но преди приключване на съдебното следствие.

[...]

(3) В този случай споразумението се одобрява само след съгласието на всички страни“.

8. Член 384а от НПК, озаглавен „Произнасяне по споразумението, постигнато с някой от подсъдимите или за някое от престъпленията“, предвижда:

„(1) Когато след образуване на съдебното производство, но преди приключване на съдебното следствие, е постигнато споразумение с някой от подсъдимите или за някое от престъпленията, съдът отлага разглеждането на делото.

(2) По постигнатото споразумение в 7-дневен срок от получаване на делото се произнася друг съдебен състав.

(3) Съдебният състав по ал. 1 продължава разглеждането на делото след произнасянето по споразумението“.

Спорът по главното производство и преюдициалните въпроси

9. На 25 март 2020 г. Специализираната прокуратура (България) внася пред Специализирания наказателен съд (България) обвинение срещу 41 лица, сред които СД и ПТ, за това, че са ръководили и/или участвали в дейността на организирана престъпна група, поставила си за користна цел разпространението на наркотици. Обвинението срещу ПТ е за участие в тази престъпна група и за държане на наркотични вещества с цел разпространение.

10. Докато делото е в досъдебната си фаза, на 26 август 2020 г. прокурорът и защитата на СД сключват споразумение, с което последният се признава за виновен по всички повдигнати му обвинения и му се определя наказание, по-леко от предвиденото в закона. В

това споразумение са посочени имената и единният граждански номер на останалите обвиняеми. Не е искано съгласието на тези лица и на 1 септември 2020 г. друг съдебен състав одобрява това споразумение.

11. На 17 ноември 2020 г., в съдебната фаза на производството прокурорът и защитникът на ПТ сключват споразумение, с което ПТ се признава за виновен по всички отнасящи се до него обвинения и му се определя условно наказание „лишаване от свобода“ за извършените престъпления (наричано по-нататък „споразумението от 17 ноември 2020 г.“). В съответствие с решение от 5 септември 2019 г., АН и др. (Презумпция за невинност) (C-377/18, EU:C:2019:670), това споразумение е променено, така че да не се посочват имената и единният граждански номер на останалите подсъдими.

12. В съдебно заседание, проведено на 14 януари 2021 г., запитващата юрисдикция взема становищата на останалите подсъдими, част от които не дават съгласие за одобряването на споразумението от 17 ноември 2020 г. В съответствие с член 384а от НПК на 18 януари 2021 г. запитващата юрисдикция изпраща това споразумение на своя председател с оглед на определянето на друг съдебен състав, който да се произнесе по него. На 21 януари 2021 г. този друг съдебен състав отказва да одобри споразумението от 17 ноември 2020 г., по съображение че част от подсъдимите не дават съгласие за целта.

13. На 10 май 2022 г. на основание на решение от 29 юли 2019 г., Gambino и Нука (C-38/18, EU:C:2019:628), прокурорът и защитата на ПТ искат по това споразумение да се произнесе съдебният състав, който разглежда делото, и същият да не взема съгласието на останалите подсъдими. На 11 май 2022 г. обаче този състав е изключен при разпределението на случаен принцип, извършено с цел определяне, на основание член 384а от НПК, на съдебен състав, който да се произнесе по въпросното споразумение.

14. На 18 май 2022 г. съдебният състав, определен в изпълнение на тази разпоредба, разглежда споразумението от 17 ноември 2020 г. и отказва да го одобри, с мотива че за одобряването му е необходимо съгласието на останалите 39 подсъдими. На същата дата, след въпросния отказ прокурорът, ПТ и неговият защитник отново искат от съдебния състав, пред който са представени всички доказателства, да одобри посоченото споразумение, без да иска съгласието на останалите подсъдими. Прокурорът изразява все пак съмнения относно безпристрастността на съдебния състав и съответно възможността му да продължи разглеждането на делото по отношение на останалите лица, ако трябва да одобри споразумението, сключено с ПТ. От своя страна ПТ счита, че невъзможността му да сключи споразумение води до нарушение на правата му по Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, подписана в Рим на 4 ноември 1950 г. (наричана по-нататък „ЕКПЧ“).

15. В преюдициалното си запитване запитващата юрисдикция посочва, че отговорът на отправените преюдициални въпроси е необходим, за да може да се произнесе по съществуващото на делото, с което е сезирана, тъй като това дело се отнася до наказуеми деяния, попадащи в приложното поле на Рамкови решения 2004/757/ПВР⁶ и 2008/841/ПВР⁷ и следователно в „областите, обхванати от правото на Съюза“ по смисъла

⁶ Рамково решение на Съвета от 25 октомври 2004 година за установяване на минималните разпоредби относно съставните елементи на наказуемите деяния и прилаганите наказания в областта на трафика на наркотици (ОВ L 335, 2004 г., стр. 8; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 7, стр. 66).

⁷ Рамково решение на Съвета от 24 октомври 2008 година относно борбата с организираната престъпност (ОВ L 300, 2008 г., стр. 42).

на член 19, параграф 1, втора алинея ДЕС. Тя счита, че редът, който националното право предвижда за сключването на споразумение между прокурора и обвиняемия, представлява „прилагане“ по смисъла на член 51, параграф 1 от Хартата, на член 5 от Рамково решение 2004/757 и на член 4 от Рамково решение 2008/841.

16. Запитващата юрисдикция иска да се установи, от една страна, дали член 384а от НПК е съвместим с член 19, параграф 1, втора алинея ДЕС и член 47, първа и втора алинея от Хартата. Според тази юрисдикция би било в противоречие с принципа за непосредственост на наказателното производство и с правото на ефективна съдебна защита защитата да бъде поставена в положение, при което доказателствата са събрани пред един съдебен състав, но по тях трябва да се произнесе друг съдебен състав.

17. От друга страна, посочената юрисдикция иска да се установи дали член 384, алинея 3 от НПК е съвместим, доколкото за одобряването на такова споразумение се изисква съгласието на останалите подсъдими в същото наказателно производство, не само с член 5 от Рамково решение 2004/757 и член 4 от Рамково решение 2008/841, но и с член 19, параграф 1, втора алинея ДЕС и член 52 от Хартата, тълкувани във връзка с член 47 от нея. Всъщност това изискване за съгласие би довело до ограничаване на достъпа до правно средство за защита по смисъла на последната разпоредба, без да е спазен принципът на пропорционалност, както изисква член 52 от Хартата.

18. Накрая, запитващата юрисдикция иска да се установи дали в случай че сама одобри споразумението, сключено между прокурора и ПТ, ще трябва после да се отведе от разглеждане на делото, с оглед на определение от 28 май 2020 г., UL и VM (C-709/18, EU:C:2020:411, т. 35), за да гарантира на останалите подсъдими пред нея правото им на безпристрастен съд, предвидено в член 47, втора алинея от Хартата.

19. При тези обстоятелства Специализираният наказателен съд решава да спре производството и да отправи до Съда следните преюдициални въпроси:

- „1) Когато се касае за наказателно дело относно обвинение за деяния, попадащи в приложното поле на правото на [Съюза], ще бъде ли съответен на чл. 19 [параграф 1, втора алинея] от ДЕС и на чл. 47 ал. 1 и 2 от Хартата национален закон, който изисква друг съд, а не този, който разглежда делото и пред когото са представени всички доказателства, да разгледа по същество споразумение, сключено между прокурора и един подсъдим, като основание за това изискване е наличието на други подсъдими, които не сключват споразумение[?]
- 2) Съответен ли е на чл. 5 от Рамково решение 2004/757, на чл. 4 от Рамково решение 2008/841, на чл. 19 [параграф 1, втора алинея] от ДЕС и на чл. 52 вр. чл. 47 от Хартата национален закон, съобразно който споразумение за прекратяване на наказателното производство се одобрява само след съгласието на всички останали подсъдими и защитници[?]
- 3) Необходимо ли е съобразно чл. 47 ал. 2 от Хартата съд, след като разгледа и одобри споразумение, да се отведе от разглеждане на обвинението против останалите подсъдими, при условие че се е произнесъл по това споразумение по начин, който не коментира тяхното участие в деянието и не взима становище относно вината им[?]“.

Производството пред Съда

20. Европейската комисия представя писмено становище.

Анализ

21. Както е видно от преюдициалното запитване, запитващата юрисдикция счита, че трябва да получи от Съда тълкуване на член 19, параграф 1, втора алинея ДЕС, на членове 47 и 52 от Хартата, както и на член 5 от Рамково решение 2004/757 и на член 4 от Рамково решение 2008/841 предвид съмненията й дали е в съответствие с тези разпоредби от правото на Съюза националната правна уредба, определяща условията за одобряване от съда на сключено между прокурора и обвиняем споразумение, с което последният признава вината си за престъпленията, в които е обвинен, и съответно му се налага предварително договореното наказание.

22. В писменото си становище Комисията по същество повдига възражение за неприложимост на член 5 от Рамково решение 2004/757 и на член 4 от Рамково решение 2008/841, както и на член 47 от Хартата. Тя изтъква също, че мотивите на акта за преюдициално запитване по отношение на втория преюдициален въпрос не отговарят на изискванията на член 94 от Процедурния правилник на Съда. Освен това е необходимо да се припомни, че съгласно постоянната съдебна практика Съдът сам следва да разгледа условията, при които е сезиран от националния съд, за да провери собствената си компетентност или допустимостта на отнесеното към него искане⁸.

Относно компетентността на Съда

23. Съгласно установената съдебна практика Съдът не е компетентен да отговори на преюдициален въпрос, когато е очевидно, че разпоредбата от правото на Съюза, чието тълкуване се иска от Съда, не може да се приложи⁹. Когато дадено правно положение не попада в приложното поле на правото на Съюза, Съдът не е компетентен да го разгледа и евентуално посочените разпоредби от Хартата сами по себе си не биха могли да му предоставят такава компетентност¹⁰.

24. На първо място, що се отнася до прилагането на член 19, параграф 1, втора алинея ДЕС, следва да се припомни, че по силата на тази разпоредба държавите членки установяват правните средства, необходими за да се гарантира на правните субекти зачитането на правото им на ефективна съдебна защита в областите, обхванати от правото на Съюза. В този смисъл държавите членки следва да предвидят система от способности за защита и производства, които да осигурят ефективен съдебен контрол в посочените области. Що се отнася до приложното поле на член 19, параграф 1, втора алинея ДЕС, от практиката на Съда следва, че тази разпоредба визира „областите, обхванати от правото на Съюза“, независимо от случаите, в които държавите членки прилагат това право по смисъла на член 51, параграф 1 от Хартата¹¹.

⁸ Решение от 22 март 2022 г., Prokurator Generalny и др. (Дисциплинарна колегия на Върховния съд — Назначение) (C-508/19, EU:C:2022:201, т. 59).

⁹ Решение от 24 февруари 2022 г., Вива Телеком България (C-257/20, EU:C:2022:125, т. 123).

¹⁰ Определение от 18 април 2023 г., Vantage Logistics (C-200/22, EU:C:2023:337, т. 27).

¹¹ Решение от 26 март 2020 г., Miasto Łowicz и Prokurator Generalny (C-558/18 и C-563/18, EU:C:2020:234, т. 32 и 33, наричано по-нататък „решение Miasto Łowicz“).

25. Член 19, параграф 1, втора алинея ДЕС по-специално следва да се прилага към всеки национален орган, който може да се произнася като юрисдикция по въпроси, които се отнасят до прилагането или тълкуването на правото на Съюза и които следователно спадат към области, обхванати от това право. Такъв е случаят на запитващата юрисдикция, която в качеството си на български общ съд всъщност може да се произнася по въпроси, свързани с прилагането или тълкуването на правото на Съюза, и като „юрисдикция“ по смисъла на това право е част от българската система от правни средства за защита в „областите, обхванати от правото на Съюза“ по смисъла на член 19, параграф 1, втора алинея ДЕС, така че този съд трябва да отговаря на изискванията за ефективна съдебна защита. От друга страна, следва да се припомни, че макар организацията на правораздаването в държавите членки да е от тяхната компетентност, при упражняването на тази компетентност държавите членки все пак са длъжни да спазват задълженията си, които произтичат от правото на Съюза, и по-специално от член 19, параграф 1, втора алинея ДЕС¹².

26. От предходното следва, че по настоящото дело Съдът има компетентност да тълкува член 19, параграф 1, втора алинея ДЕС.

27. На второ място, приложното поле на Хартата спрямо действията на държавите членки е определено в член 51, параграф 1 от същата, съгласно който разпоредбите на Хартата се отнасят за държавите членки, когато те прилагат правото на Съюза, като тази разпоредба потвърждава постоянната практика на Съда, според която основните права, гарантирани в правния ред на Съюза, трябва да се прилагат във всички случаи, уредени от правото на Съюза, но не и извън тези случаи.

28. В случая, що се отнася по-конкретно до член 47 от Хартата, посочен в настоящото преюдициално запитване, следва да се отбележи, че пред запитващата юрисдикция е висящо наказателно производство срещу 40 лица, сред които е и ПТ, за участието им в дейността на организирана престъпна група, поставила си за користна цел разпространението на наркотици, като въпросното лице освен това е обвинено за държане на наркотични вещества с цел разпространение.

29. Безспорно е, че посочените по-горе престъпления, предвидени във и наказуеми по член 321, алинея 3, точка 2 и член 354а, алинея 1 от българския Наказателен кодекс, попадат в приложното поле на Рамкови решения 2004/757 и 2008/841, от които съответно член 5 и член 4 предвиждат, че държавите членки могат да предприемат необходимите мерки, за да гарантират, че наказанията, посочени в тези рамкови решения, могат да се намаляват за извършител на престъпление, който се отказва от своите престъпни действия в областите, обхванати от посочените рамкови решения, и предоставя на административните и съдебните органи информацията, която те не биха получили по друг начин, като им съдейства по-специално за идентифицирането и подвеждането под отговорност на другите участници в престъплението или за намирането на улики.

30. Възможно ли е от горната констатация да се заключи, както прави запитващата юрисдикция, че националните процесуални норми, уреждащи одобряването от съда на споразумение, с което обвиняем се признава за виновен, представляват прилагане на правото на Съюза по смисъла на член 51, параграф 1 от Хартата, поради което нейните разпоредби се явяват приложими?

¹² Вж. в този смисъл решение *Miasto Łowicz* (т. 34—36).

31. На този въпрос може да се отговори отрицателно, следвайки подход, аналогичен на този в основата на определение от 24 септември 2019 г., Специализирана прокуратура (Презумпция за невиновност) (C-467/19 PPU, EU:C:2019:776), отнасящо се до тълкуването на член 7, параграф 4 от Директива 2016/343, съгласно който „[д]ържавите членки могат да позволят на своите съдебни органи да вземат предвид оказването на съдействие от страна на заподозрения и обвиняемия, когато определят наказанието“. В това решение Съдът постановява, че този член трябва да се тълкува в смисъл, че не урежда въпроса дали одобряването от съда на споразумение за решаване на делото като предвиденото в същата правна уредба като разглежданата в главното производство, сключено между обвиняем за предполагаемото му участие в престъпна група и прокурора, може или не може да зависи от условието останалите обвиняеми за участие в тази престъпна група да дадат съгласие за сключването на това споразумение, и то независимо от предварителната констатация, че тази директива се прилага *ratione personae* и *ratione materiae* към главното производство.

32. В случая е важно да се подчертае, първо, че Рамкови решения 2004/757 и 2008/841 са приети в частност на основание член 31, параграф 1, буква д) ЕС, който по-конкретно е предвиждал, че общото действие при съдебното сътрудничество по наказателноправни въпроси включва постепенното приемане на мерки за създаване на минимум от правила, отнасящи се до съставите на престъпленията и до наказанията в областта на организираната престъпност, тероризма и трафика на наркотици¹³. Тези рамкови решения установяват, на основание на действащия член 83, параграф 1 ДФЕС, който заменя член 31, параграф 1 ЕС, минимални материалноправни наказателни норми.

33. Впрочем трябва да се отбележи, че разглежданата национална правна уредба е наказателнопроцесуална и че нито един от правните актове на Съюза, насочени към укрепване на правата на заподозрените лица или на обвиняемите в хода на наказателното производство и приети на основание член 82, параграф 2 ДФЕС, не урежда конкретно реда и условията за сключване на споразумение между прокурора и извършителя на престъпление, с което последният се признава за виновен. Съгласно установената съдебна практика понятието „прилагане на правото на Съюза“ по смисъла на член 51 от Хартата предполага съществуването на връзка между правния акт на Съюза и съответната национална мярка, надхвърляща сходството между разглежданите области или непрякото въздействие на една от областите върху другата¹⁴.

34. Следва да се припомни, второ, че рамковите решения са обвързващи за държавите членки по отношение на постигането на даден резултат, но оставят на националните органи свобода по отношение на формата и средствата¹⁵. Както беше отбелязано по-горе, Рамкови решения 2004/757 и 2008/841 са само инструменти за минимална хармонизация. Следователно държавите членки разполагат с широка свобода на преценка при прилагането на тези текстове в националното право¹⁶.

35. Трето, от текста на член 5 от Рамково решение 2004/757 и на член 4 от Рамково решение 2008/841 следва, че тези разпоредби единствено оставят възможност на държавите членки да позволят на своите съдебни органи да вземат предвид съдействието на обвиняемия,

¹³ Относно Рамково решение 2004/757 вж. решение от 11 юни 2020 г., Prokuratura Rejonowa w Słupsku (C-634/18, EU:C:2020:455, т. 32).

¹⁴ Решение от 10 юли 2014 г., Julián Hernández и др. (C-198/13, EU:C:2014:2055, т. 34).

¹⁵ Решение от 11 юни 2020 г., Prokuratura Rejonowa w Słupsku (C-634/18, EU:C:2020:455, т. 39).

¹⁶ Относно Рамково решение 2004/757 вж. решение от 11 юни 2020 г., Prokuratura Rejonowa w Słupsku (C-634/18, EU:C:2020:455, т. 41).

когато определят наказанието след признаване на наказателната отговорност. Доколкото не възлагат никакво задължение на държавите членки да гарантират, че тези органи ще вземат предвид въпросното съдействие, упоменатите разпоредби не предоставят на обвиняемия право да получи по-ниско наказание, ако окаже съдействие на съдебните органи, например като сключи споразумение с прокурора, с което се признава за виновен¹⁷.

36. Важно е да се подчертае, че Съдът е приемал, че основните права на Съюза са неприложими по отношение на дадена национална уредба, тъй като разпоредбите на Съюза в съответната област не възлагат каквото и да било конкретно задължение на държавите членки във връзка с разглежданото в главното производство положение¹⁸.

37. Четвърто, несъмнено следва да се отбележи, че член 5 от Рамково решение 2004/757 и член 4 от Рамково решение 2008/841 съдържат уточнения относно условията във връзка с евентуално предоставената на съдебните органи възможност да вземат предвид оказването на съдействие от страна на обвиняемия, що се отнася, в случая, до съдържанието на това поведение. Разбира се, отбелязаното обстоятелство не може да обори извода за липсата на задължение за държавите членки да вземат предвид оказването на съдействие. Освен това и преди всичко, посочените по-горе разпоредби от Рамкови решения 2004/757 и 2008/841 не съдържат никакви указания относно процесуалния ред, по който съдебният орган взема предвид съдействието на извършителя на престъплението, независимо дали става въпрос за признаването на смекчаващи обстоятелства от съдебния състав или за наличието на споразумение за признаване на вина, сключено между прокурора и въпросното лице, евентуално на различни етапи от производството, както и за съдържанието на такова споразумение, за процеса на вземане на решение за неговото одобряване от съда в случай на множество обвиняеми и за последиците от него. Определянето на този ред е въпрос единствено на националното право¹⁹.

38. Оттук следва, че член 5 от Рамково решение 2004/757 и член 4 от Рамково решение 2008/841 не уреждат въпроса дали одобряването на споразумение за решаване на делото може или не може да зависи от изискване за съгласие на останалите подсъдими и за разглеждане от съдебен състав, различен от първоначално сезирания с делото²⁰. При липсата на прилагане на правото на Съюза в главното производство, разпоредбите на Хартата, на които се позовава запитващата юрисдикция, не могат да бъдат приложени, което определя липсата на компетентност на Съда да се произнесе.

39. Трябва да посоча обаче, че практиката на Съда съдържа примери за не толкова стриктно тълкуване на понятието „прилагане на правото на Съюза“²¹, като последното предполага наред с други обстоятелства да се провери дали предназначението на разглежданата национална правна уредба е да се приложи разпоредба от правото на Съюза, от какво естество е тази правна уредба и дали нейните цели са различни от следваните от правото на Съюза, въпреки че тя може косвено да му влияе, и дали в

¹⁷ Вж. по аналогия определение от 24 септември 2019 г., Специализирана прокуратура (Презумпция за невиновност) (C-467/19 PPU, EU:C:2019:776, т. 34).

¹⁸ Определение от 24 септември 2019 г., Специализирана прокуратура (Презумпция за невиновност) (C-467/19 PPU, EU:C:2019:776, т. 41 и цитираната съдебна практика).

¹⁹ Вж. по аналогия определение от 24 септември 2019 г., Специализирана прокуратура (Презумпция за невиновност) (C-467/19 PPU, EU:C:2019:776, т. 34 и 35).

²⁰ Вж. по аналогия определение от 24 септември 2019 г., Специализирана прокуратура (Презумпция за невиновност) (C-467/19 PPU, EU:C:2019:776, т. 36).

²¹ Вж. например решения от 9 март 2017 г., Милкова (C-406/15, EU:C:2017:198, и по-специално т. 52), и от 21 декември 2011 г., N. S. и др. (C-411/10 и C-493/10, EU:C:2011:865, т. 64—69).

правото на Съюза съществува конкретна уредба на съответната материя или уредба, която може да ѝ влияе²². Така при тълкуване на член 5 от Рамково решение 2004/757 и член 4 от Рамково решение 2008/841 във връзка с предхождащите ги разпоредби, свързани с необходимостта държавите членки да предвидят ефективни, съразмерни и възпиращи наказания²³, може да се твърди, че разглежданата национална правна уредба има за цел да приложи правото на Съюза и в действителност преследва същите цели като тези решения, а именно борба с трафика на наркотици и организираната престъпност.

40. Все пак трябва да се релативизира значението на извода за приложимост или неприложимост в случая на разпоредбите на посочените по-горе актове на вторичното право и неговите последици за приложимостта на Хартата, и по-конкретно на член 47 от нея. Всъщност е постановено, че тъй като член 19, параграф 1, втора алинея ДЕС задължава всички държави членки да предвидят правните средства, необходими за осигуряването на ефективна правна защита по смисъла по-специално на член 47 от Хартата в областите, обхванати от правото на Съюза, последната разпоредба трябва надлежно да бъде взета предвид при тълкуването на член 19, параграф 1, втора алинея ДЕС²⁴.

Относно допустимостта на преюдициалните въпроси

41. Най-напред следва да се припомни, че въпросите на запитващата юрисдикция относно съответствието на националната правна уредба се отнасят по-специално до двойно законово изискване, а именно, от една страна, определянето на *ad hoc* съдебен състав — различен от първоначално сезирания с делото съдебен състав — за целите на одобряването на сключеното в хода на това производство споразумение между прокурора и един от подсъдимите или по отношение на едно от престъпленията, за които е повдигнато обвинение (първи и трети преюдициален въпрос²⁵), и от друга страна, получаването на съгласие относно това споразумение от всички страни в производството, а следователно и от съподсъдимите, като предварително условие за неговото одобряване от съда (втори преюдициален въпрос).

42. Като се има предвид релевантната практика на Съда, и по-конкретно консолидираният ѝ израз в решение *Miasto Łowicz*, е важно да се подчертае, че въведеното с член 267 ДФЕС производство е инструмент за сътрудничество между Съда и националните юрисдикции, чрез който Съдът предоставя на националните юрисдикции насоки за тълкуването на правото на Съюза, необходими им за разрешаване на висящия пред тях спор, и че основанието за отправяне на преюдициално запитване е не формулирането на консултативни становища по общи или хипотетични въпроси, а необходимостта от отговор за ефективното решаване на даден правен спор. От самия текст на член 267 ДФЕС е видно, че отправеното преюдициално запитване трябва да е „необходимо“, за да може запитващата юрисдикция да постанови „[своето] решение“ по образуваното пред нея дело. Така Съдът нееднократно е постановявал, че както от съдържанието, така и от общия разум на член 267 ДФЕС следва, че преюдициалното производство по-специално

²² Решение от 10 юли 2014 г., *Julián Hernández и др.* (C-198/13, EU:C:2014:2055, т. 37 и цитираната съдебна практика).

²³ Отбелязвам, че в акта за преюдициално запитване се посочват член 4, параграф 1 от Рамково решение 2004/757 и член 3 от Рамково решение 2008/841.

²⁴ Решение от 22 февруари 2022 г., *RS* (Действие на решенията на конституционен съд) (C-430/21, EU:C:2022:99, т. 37).

²⁵ Макар и формулирани поотделно, първият и третият преюдициален въпрос все пак отразяват един и същ проблем, свързан с определянето на съда, компетентен да се произнесе по наказателната отговорност на обвиняемите, включително чрез одобряване на сключеното с един от тях споразумение, с което същият се признава за виновен.

предполага пред националните юрисдикции действително да е висящ спор²⁶, по който те трябва да се произнесат с решение, отразяващо евентуално решението по преюдициалното запитване. В преюдициалното производство Съдът има за задача да подпомогне запитващата юрисдикция при решаването на висящия пред нея конкретен спор. Следователно в рамките на такова производство между посочения спор и разпоредбите от правото на Съюза, чието тълкуване се иска, трябва да има такава връзка, че това тълкуване да е обективно необходимо за акта, който трябва да бъде постановен от запитващата юрисдикция²⁷.

43. От решение *Miasto Łowicz* следва, че тази връзка може да бъде пряка или непряка, съобразно трите хипотези на допустимост, посочени в него. Тя е пряка, когато националната юрисдикция трябва да приложи правото на Съюза, чието тълкуване се иска, за да разреши по същество спора по главното производство (първа хипотеза). Тя е непряка, когато преюдициалното решение може да даде на запитващата юрисдикция тълкуване на процесуални норми от правото на Съюза, които същата е длъжна да приложи, за да постанови своето решение (втора хипотеза), или тълкуване на правото на Съюза, което да ѝ позволи да разреши процесуални въпроси от националното право преди да може да се произнесе по същество по спора, с който е сезирана (наричана по-нататък „третата хипотеза“)²⁸. В решение *Miasto Łowicz* Съдът разглежда последователно допустимостта на поставените преюдициални въпроси с оглед на три отделни и самостоятелни положения, отговарящи на критерия за необходимост, за да стигне до извода, че тези въпроси са недопустими, като за третата хипотеза подчертава разликата с делата, по които е постановено решение *A. K. и др. (Независимост на дисциплинарната колегия на Върховния съд)*²⁹, и по които исканото от Съда преюдициално тълкуване е можело да повлияе върху въпроса за определянето на юрисдикцията, компетентна да се произнесе по същество по споровете, които се отнасят до правото на Съюза³⁰.

44. Може да се приеме *prima facie*, че с отправените до Съда преюдициални въпроси и с исканото от нея тълкуване на правото на Съюза запитващата юрисдикция цели изясняване на процесуален въпрос от националното право, по който трябва да се произнесе *in limine litis*, което съответства на третата хипотеза. Това е въпрос за компетентността на *ad hoc* съдебен състав, който вместо запитващата юрисдикция се произнася по одобряването на споразумение за признаване на вина, сключено между прокурора и обвиняем пред тази юрисдикция.

45. В неотдавнашно решение Съдът посочва най-общо, че са допустими съгласно член 267 ДФЕС преюдициални въпроси, целящи да дадат възможност на запитващата юрисдикция да се произнесе *in limine litis* по трудности от процесуално естество като тези, свързани със собствената ѝ компетентност да разгледа и реши висящо пред нея дело, или пък с правните последици, които следва или не следва да се признаят на съдебен акт, евентуално възпрепятстващ по-нататъшното разглеждане на такова дело от посочената юрисдикция³¹.

²⁶ С писмо от 5 август 2022 г. Софийски градски съд (България) уведомява Съда, че вследствие на изменение на закона, влязло в сила на 27 юли 2022 г., Специализираният наказателен съд е закрит и че някои от висящите пред него наказателни дела, включително това по главното производство, преминават, считано от тази дата, в компетентност на Софийски градски съд. Съответно става ясно, че условието за допустимост, свързано с висящността на главното производство, остава изпълнено.

²⁷ Решение *Miasto Łowicz* (т. 44—46).

²⁸ Вж. решение *Miasto Łowicz* (т. 49—51).

²⁹ Решение от 19 ноември 2019 г. (C-585/18, C-624/18 и C-625/18, EU:C:2019:982).

³⁰ Решение *Miasto Łowicz* (т. 51).

³¹ Решение от 13 юли 2023 г., УР и др. (Снемане на имунитета и временно отстраняване от длъжност на съдия) (C-615/20 и C-671/20, EU:C:2023:562, т. 46 и 47).

Този подход, изглежда, прави процесуалния проблем като такъв автономен, в смисъл че той би могъл сам по себе си да удовлетвори критерия за необходимост по член 267 ДФЕС. Макар да е вярно, че Съдът ясно визира само две конкретни хипотези, първата, изглежда, обхваща въпроса за компетентността или по-скоро за липсата на компетентност на запитващата юрисдикция, която първоначално е сезирана с делото срещу всички съподсъдими, да одобри споразумение за признаване на вина, подписано от един от тях.

46. От друга страна, изискването за единодушно съгласие на останалите подсъдими е специфична особеност на процеса на одобряване, отделна от въпроса за компетентния съд — констатация, която би могла да обоснове извод за недопустимост на втория преюдициален въпрос. Този извод обаче може да изглежда твърде абстрактен, тъй като води до разделяне на два елемента, които са част от един и същ механизъм и имат равностойно въздействие върху хода на наказателното производство пред запитващата юрисдикция.

47. Тази констатация ме кара да разгледам релевантността на първата хипотеза на допустимост, спомената в решение *Miasto Łowicz*. В това отношение следва да се отбележи, че както правилно подчертава запитващата юрисдикция³², преюдициалните въпроси визират процесуални въпроси, неразривно свързани с произнасянето ѝ по същество относно наказателната отговорност на подсъдимите и евентуално налагането на наказание. Важно е да се подчертае, че съгласно данните в акта за преюдициално запитване сключеното между прокурора и подсъдим споразумение, с което последният се признава за виновен в извършването на престъпленията, в които е обвинен, и съответно му се налага предварително договореното наказание, урежда всички въпроси, които трябва да бъдат взети предвид при произнасянето по същество, тъй като в него се посочват извършеното от въпросното лице престъпно деяние и правната му квалификация, както и видът и размерът на наказанието.

48. При тези обстоятелства отговорите на Съда относно съответствието на национална правна уредба, определяща условията за одобряване от съда на такова споразумение, което според запитващата юрисдикция следва да замести акта по същество, изглеждат необходими, за да може последната да се произнесе по наказателното дело, с което е сезирана. Съответно между делото в главното производство и член 19, параграф 1, втора алинея ДЕС, чието тълкуване се иска, видимо съществува такава връзка, че въпросното тълкуване е обективно необходимо за акта по същество, който запитващата юрисдикция трябва да постанови.

49. Освен това, противно на твърденията на Комисията, ми се струва, че изискванията на член 94 от Процедурния правилник на Съда, и по-специално това в буква в) от този член, в случая са спазени. Всъщност запитващата юрисдикция подробно излага причините, поради които има въпроси относно тълкуването на изискването за ефективна правна защита, посочено в член 19, параграф 1, втора алинея ДЕС, от гледна точка на условието споразумението, с което подсъдим се признава за виновен, да се одобрява при единодушно съгласие на останалите подсъдими³³. Съответно тя изтъква, че това споразумение е вид правно средство за защита на подсъдимия ПТ, позволяващо му да получи по-леко

³² Точка 34 от преюдициалното запитване.

³³ Макар да се позовава на член 19, параграф 1, втора алинея ДЕС в една относително неясна формулировка, запитващата юрисдикция също така многократно споменава член 47 от Хартата, който според Съда трябва да се взема предвид при тълкуването на първата разпоредба.

наказание, и че необходимостта от такова съгласие води до неоснователно ограничаване на достъпа до такова средство, в нарушение на гореспоменатото изискване, и по-точно, на правото на справедлив съдебен процес.

50. Следователно може да се заключи, че настоящото преюдициално запитване е допустимо.

По същество

Относно определянето на ad hoc състав

51. Запитващата юрисдикция иска по същество да се установи дали член 19, параграф 1, втора алинея ДЕС във връзка с член 47 от Хартата е пречка за процесуалното правило, съгласно което одобряването на споразумение за признаване на вина, сключено между прокурора и един от подсъдимите в съдебната фаза на производството, е автоматично от компетентността на съдебен състав, различен от този, който разглежда делото срещу всички подсъдими и пред който са представени всички доказателства, при все че актът, с който се одобрява споразумението, не съдържа произнасяне по вината на съподсъдимите. Така изразените от запитващата юрисдикция съмнения се отнасят както до изискването за безпристрастност на съответната съдебна инстанция, така и до принципа за непосредственост на наказателното производство.

– Относно изискването за обективна безпристрастност

52. Както е предвидено в член 19, параграф 1, втора алинея ДЕС, държавите членки следва да предвидят система от способности за защита и производства, които да осигурят ефективна съдебна защита на правните субекти в областите, обхванати от правото на Съюза. Така посоченият в член 19, параграф 1, втора алинея ДЕС принцип на ефективната съдебна защита на правата, които правните субекти черпят от правото на Съюза, представлява общ принцип на правото на Съюза, който произтича от общите конституционни традиции на държавите членки, провъзгласен е в членове 6 и 13 от ЕКПЧ и понастоящем е потвърден в член 47 от Хартата³⁴.

53. Както бе обяснено, щом като член 19, параграф 1, втора алинея ДЕС задължава всички държави членки да предвидят правните средства, необходими за осигуряването на ефективна правна защита по смисъла по-специално на член 47 от Хартата в областите, обхванати от правото на Съюза, последната разпоредба трябва надлежно да бъде взета предвид за целите на тълкуването на член 19, параграф 1, втора алинея ДЕС, както и практиката на ЕСПЧ относно член 6, параграф 1 от ЕКПЧ³⁵. За да се гарантира обаче, че органите, които могат да се произнасят по въпроси относно прилагането или тълкуването на правото на Съюза, могат да осигурят такава ефективна правна защита, от първостепенно значение е запазването на тяхната независимост, което се потвърждава от член 47, втора алинея от Хартата, съгласно който достъпът до „независим и безпристрастен“ съд е едно от изискванията, свързани с основното право на ефективни правни средства за защита. Изискването за независимост на съдилищата, присъщо за

³⁴ Вж. решение от 15 юли 2021 г., Комисия/Полша (Дисциплинарен режим на съдиите) (C-791/19, EU:C:2021:596, т. 52).

³⁵ Вж. в този смисъл решение от 22 февруари 2022 г., RS (Действие на решенията на конституционен съд) (C-430/21, EU:C:2022:99, т. 37).

правосъдната дейност, спада към същественото съдържание на правото на ефективна съдебна защита и на основното право на справедлив съдебен процес, което има кардинално значение като гарант за защитата на всички права, които правните субекти черпят от правото на Съюза, и за опазването на общите ценности на държавите членки, прогласени в член 2 ДЕС, по-конкретно на ценността правова държава³⁶.

54. Има трайна съдебна практика, която гласи, че посоченото изискване за независимост включва два аспекта. Първият аспект, който е външен, изисква съответният орган да упражнява функциите си напълно самостоятелно, без да е йерархично обвързан или да е подчинен на когото и било и без да получава нареждания или инструкции от какъвто и да било вид, като по този начин е защитен от външна намеса или натиск, които могат да накърнят независимостта на преценката на членовете му и да повлияят на техните решения. Вторият аспект, който е вътрешен, е свързан с понятието за безпристрастност и визира еднаквата отдалеченост от страните по спора и от съответните им интереси с оглед на предмета на спора. Този аспект изисква запазването на обективност и липсата на всякакъв интерес от изхода на спора извън строгото прилагане на правната норма. Тези гаранции за независимост и безпристрастност изискват наличието на правила — по-конкретно за състава на органа, за назначаването, срока на упражняване на функциите, както и основанията за самоотвод, отвод и освобождаване от длъжност на членовете му — които позволяват да се отстрани всяко оправдано съмнение у правните субекти в неподатливостта на този орган на влиянието на външни фактори и в неутралността му по отношение на противопоставящите се интереси³⁷.

55. Като се позовава на трайната практика на ЕСПЧ, Съдът уточнява също, че изискването за безпристрастност може да се разглежда от различни страни. От субективна страна трябва да се вземат предвид личните убеждения и поведението на съдията, тоест да се прецени дали същият не е показал, че е взел страна или че има лично предубеждение по конкретния случай, като следва да се отбележи, че личната безпристрастност се предполага до доказване на противното. От обективна страна трябва да се определи дали съдът, в частност предвид състава му, дава достатъчно гаранции, които да изключват всяко оправдано съмнение в неговата безпристрастност. Що се отнася до обективната преценка, тя се свежда до въпроса дали независимо от личното поведение на съдията определени доказуеми факти не дават основание за съмнение в неговата безпристрастност. В това отношение дори външното впечатление може да е от значение. Тук става въпрос за доверието, което съдилищата в едно демократично общество трябва да вдъхват на правните субекти, като се започне от страните в производството³⁸.

56. От преюдициалното запитване е видно, че колебанията на запитващата юрисдикция се отнасят единствено до въпроса за обективната безпристрастност, в случай че един и същ съдия или колегиален съдебен орган изпълнява различни функции в хода на съдебния процес.

³⁶ Вж. в този смисъл решение от 15 юли 2021 г., Комисия/Полша (Дисциплинарен режим на съдиите) (C-791/19, EU:C:2021:596, т. 57 и 58 и цитираната съдебна практика).

³⁷ Вж. в този смисъл решение от 19 ноември 2019 г., А. К. и др. (Независимост на дисциплинарната колегия на Върховния съд) (C-585/18, C-624/18 и C-625/18, EU:C:2019:982, т. 121—123).

³⁸ Решение от 19 ноември 2019 г., А. К. и др. (Независимост на дисциплинарната колегия на Върховния съд) (C-585/18, C-624/18 и C-625/18, EU:C:2019:982, т. 128).

57. В това отношение следва да се припомни, че според Съда обстоятелството, че съдиите, които за първи път е трябвало да разгледат дадено дело, заседават в друг съдебен състав, който отново трябва да разгледа същото дело, не може само по себе си да се счита за несъвместимо с изискванията относно правото на справедлив съдебен процес. По-конкретно фактът, че един или повече съдии са участвали в двата последователни състава и в тях са упражнявали същите функции, например на председател или на съдия докладчик, е сам по себе си без значение за преценката спазено ли е изискването за безпристрастност, щом като тези функции се упражняват в колегиален състав. Тези съображения са още по-валидни, когато двата последователни състава не трябва да разглеждат едно и също дело, а две отделни дела, които притежават известна степен на свързаност³⁹.

58. Що се отнася по-конкретно до процедурите за признаване на вина, Съдът отговаря на различни въпроси относно тълкуването на разпоредбите на Директива 2016/343, като се основава на практиката на ЕСПЧ, че в сложните наказателни процеси, в които има няколко заподозрени, които не могат да бъдат съдени заедно, понякога за целите на преценката на вината на подсъдимите се налага националният съд задължително да посочи участието на трети лица, които впоследствие може би ще бъдат съдени отделно. ЕСПЧ обаче уточнява, че ако трябва да се включат факти относно участието на трети лица, съответният съд би трябвало да избягва да дава повече информация, отколкото е необходимо за анализа на юридическата отговорност на лицата, изправени пред него. Освен това ЕСПЧ подчертава, че мотивите на съдебните решения трябва да бъдат формулирани по начин, позволяващ да се избегне потенциално преждевременно произнасяне относно вината на засегнатите трети лица, което би могло да компрометира справедливото разглеждане на повдигнатите им обвинения в отделно производство⁴⁰.

59. Съдът постановява, че член 4, параграф 1 от Директива 2016/343⁴¹ трябва да се тълкува в смисъл, че допуска в споразумение, с което обвиняемият се признава за виновен в замяна на по-ниско наказание и което трябва да бъде одобрено от националният съд, изрично да се посочат като съизвършители на разглежданото престъпление не само това лице, но и други обвиняеми, които не са се признали за виновни и срещу които се води отделно наказателно производство, при условие че посочването им е необходимо за определянето на юридическата отговорност на сключилото това споразумение лице и при условие че в същото споразумение ясно е указано, че срещу въпросните други лица се води отделно наказателно производство и че вината им не е установена в съответствие със закона⁴².

60. По друго дело Съдът приема, че член 3⁴³ и член 4, параграф 1 от Директива 2016/343 във връзка със съображение 16 от тази директива, както и член 47, втора алинея и член 48 от Хартата трябва да се тълкуват в смисъл, че допускат в рамките на наказателно производство, образувано срещу две лица, една национална юрисдикция, най-напред, да приеме с определение изявлението на първото лице, че е виновно за извършване на

³⁹ Решение от 19 февруари 2009 г., *Gorostiaga Atxalandabaso*/Парламент (C-308/07 P, EU:C:2009:103, т. 43—45).

⁴⁰ Решение от 5 септември 2019 г., АН и др. (Презумпция за невиновност) (C-377/18, EU:C:2019:670, т. 44).

⁴¹ Член 4, параграф 1 от Директива 2016/343 предвижда, че държавите членки вземат необходимите мерки, за да гарантират, че докато вината на заподозрения или обвиняемия не бъде доказана в съответствие със закона, тези лица не се представят като виновни в публични изявления на публичните органи и в съдебни решения, различни от решенията относно въпроса за вината.

⁴² Решение от 5 септември 2019 г., АН и др. (Презумпция за невиновност) (C-377/18, EU:C:2019:670, т. 50). Трябва да се отбележи, че по делото, по което е постановено това решение, споразумението, сключено между прокурора и един от обвиняемите, е представено за одобрение на запитващата юрисдикция като *ad hoc* съдебен състав, видно от точка 22 от посоченото решение.

⁴³ Съгласно член 3 от Директива 2016/343 държавите членки гарантират, че заподозрените и обвиняемите се считат за невинни до доказване на вината им в съответствие със закона.

деянията, посочени в обвинителния акт, за които се твърди, че са извършени в съучастие с второто лице, което не се признава за виновно, а впоследствие, след събиране на доказателства относно деянията, в които е обвинено второто лице, да се произнесе по неговата вина, при условие, от една страна, че посочването на второто лице като съизвършител на твърдените деяния е необходимо за квалифицирането на правната отговорност на лицето, което е заявило, че е виновно, и от друга страна, че в същото това определение и/или обвинителния акт, на който то се опира, ясно се посочва, че вината на второто лице не е установена в съответствие със закона и за нея ще се събират доказателства и ще се приеме отделно решение⁴⁴.

61. За да завършим този преглед на съдебната практика, си струва да споменем едно неотдавнашно решение на ЕСПЧ, с което се прилагат неговите общи принципи във връзка с непристрастността. В това отношение посоченият съд счита, че макар фактът, че даден съд е постановил предходни решения относно същото престъпление, да не може да се разглежда като достатъчно основание за опасения относно неговата непристрастност, въпросът за съдебната непристрастност все пак възниква, когато предходната присъда вече съдържа подробна преценка за ролята на лицето, съдено по-късно за престъпление, извършено от няколко лица, и в частност когато предходната присъда съдържа конкретна квалификация на участието на жалбоподателя или трябва да се счита, че с нея е установено, че впоследствие съденото лице е осъществило всички признаци на престъпния състав. Предвид обстоятелствата в конкретния случай тези фактори могат да се разглеждат като предрешаващи въпроса за вината на съденото в последващото производство лице и следователно могат да породят обективно обосновани съмнения, че още в началото на процеса срещу това лице националният съд има предварително формирано убеждение по съществуването на делото⁴⁵.

62. По дело, заведено от жалбоподател, който е бил съден и осъден от същия съд като този, който преди това е осъдил съучастниците му за престъпни деяния, извършени съвместно с него, и то въз основа на споразумения за признаване на вина, ЕСПЧ стига до извода, че е налице нарушение на член 6, параграф 1 от ЕКПЧ по следните съображения. Така ЕСПЧ отбелязва, че макар да не съдържа същинска констатация за вина отделно по отношение на жалбоподателя и че естеството на твърдяното престъпление предполага да се констатират съгласувани престъпни действия, решенията, с които се одобряват споразуменията, съдържаат точно фактическо описание на конкретната роля на жалбоподателя в извършването му. Съдът, който е разглеждал делото по същество, съответно е бил съвсем наясно със самоличността на жалбоподателя (независимо от посочването му с инициали и с псевдоним) и с неговата роля, като не е било възможно никакво съмнение относно участието му в престъплението, положение, което може само да накара този съд да се придържа към по-ранните си решения за одобряване на споразуменията, а съучастниците — към предходните им изявления относно участието на жалбоподателя в извършването на престъплението. Поради това ЕСПЧ приема, че предвид текста им, постановените срещу съучастниците на жалбоподателя осъдителни съдебни актове са накърнили правото на същия да бъде смятан за невинен до установяване на вината му и че с оглед на ролята, която тези актове са имали в съдебния процес, проведен пред същия съд, изразените съмнения относно неговата непристрастност са били обективно обосновани⁴⁶.

⁴⁴ Определение от 28 май 2020 г., UL и VM (C-709/18, EU:C:2020:411, т. 35).

⁴⁵ ЕСПЧ, 25 ноември 2022 г., Mucha c/y Словакия (CE:ECHR:2021:1125JUD006370319, § 49).

⁴⁶ ЕСПЧ, 25 ноември 2022 г., Mucha c/y Словакия (CE:ECHR:2021:1125JUD006370319).

63. От това припомняне на съдебната практика е видно, че отделните от правна гледна точка понятия „обективна безпристрастност“ и „презумпция за невиновност“ всъщност са тясно свързани, като неспазването на изискването за безпристрастност може при определени условия да е резултат от нарушаването на тази презумпция.

64. В случая запитващата юрисдикция отбелязва, че сключеното от ПТ споразумение, с което същият се признава за виновен, възпроизвежда изцяло диспозитива на обвинителния акт, посочва извършеното от подсъдимия деяние и правната му квалификация, както и вида и размера на наказанието, но не споменава, вследствие на решение АН и др. (Презумпция за невиновност)⁴⁷, името и единния граждански номер на подсъдимите, за които производството продължава, като това споразумение се одобрява, без да се коментира участието им в инкриминираните деяния и без да се взема становище по вината им⁴⁸. От акта за преюдициално запитване, изглежда, следва, че текстът на въпросното споразумение за признаване на вина и на съдебното решение, с което то е одобрено, не съдържа каквото и да било предварително произнасяне по вината на подсъдимите, които не са се съгласили да се признаят за виновни в извършването на деянията, за които са обвинени. При тези обстоятелства фактът, че запитващата юрисдикция може последователно да одобри споразумението за признаване на вина и да прецени наказателната отговорност на тези подсъдими, не изглежда да е в противоречие с изискванията за обективна безпристрастност.

65. Следва обаче да се отбележи, че положението на подсъдимия ПТ изглежда най-малкото особено, доколкото същата запитваща юрисдикция уточнява⁴⁹, че по принцип и съгласно постоянната съдебна практика в споразуменията за признаване на вина продължават да се посочват трите имена и единен граждански номер на подсъдимите, които не са сключили такова споразумение. Към това се прибавя и фактът, че тези споразумения и съдебните актове, с които те се одобряват, не съдържат непременно изрично споменаване на факта, че срещу тези подсъдими се води отделно наказателно производство и че вината им не е установена в съответствие със закона, споменаване, което Съдът недвусмислено е изискал при преценката зачетена ли е презумпцията за невиновност⁵⁰. Когато се преценява съответствието на разглежданата българска правна уредба, така както е прилагана от националните съдилища, тези аспекти могат да обосноват, от гледна точка на обективната безпристрастност, компетентността на *ad hoc* състав да одобрява споразуменията, което самата запитваща юрисдикция признава⁵¹.

66. При всички положения, според мен от посоченото в точка 64 от настоящото заключение не може да се направи извод, че член 19, параграф 1, втора алинея ДЕС във връзка с член 47 от Хартата трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска разглежданата национална правна уредба. Всъщност системното самоотвеждане на първоначално сезирания с делото съд в полза на *ad hoc* състав — за целите на одобряване на споразумението за признаване на вина — не само че не противоречи на посочените по-горе изисквания, а неизбежно засилва обективната безпристрастност на съда, който трябва да се произнесе по отговорността на съподсъдимите, които не са признали вината си, и

⁴⁷ Решение от 5 септември 2019 г. (C-377/18, EU:C:2019:670)

⁴⁸ Липсата на анонимизиране е важно съображение преди всичко, когато се преценява спазена ли е презумпцията за невиновност.

⁴⁹ Вж. точки 31 и 32 от акта за преюдициално запитване.

⁵⁰ Решение от 5 септември 2019 г., АН и др. (Презумпция за невиновност) (C-377/18, EU:C:2019:670, т. 45 и 49). В отговора си на въпросите на Съда запитващата юрисдикция посочва, че подобно споменаване е в правомощията на съдебния състав, компетентен да одобри споразумението, да предлага промени в последното.

⁵¹ Вж. точки 31 и 32 от акта за преюдициално запитване

съответно не допуска положение, при което съдиите не изглеждат безпристрастни и това би могло да накърни доверието, което правосъдието трябва да вдъхва на правните субекти в едно демократично общество и в една правова държава⁵².

– *Относно принципа за непосредственост на наказателното производство*

67. Запитан относно обхвата на някои разпоредби от Директива 2012/29/ЕС⁵³, с оглед на национална правна уредба, която изисква повторен разпит на жертвата от новосформирания съдебен състав, когато една от страните в производството е възразила срещу това въпросният състав да се основе на протокола от първия разпит, Съдът се позовава на горепосочения принцип, като се опира на практиката на ЕСПЧ.

68. Той посочва съответно, че един от важните елементи на справедливия наказателен процес е възможността обвиняемият да се срещне със свидетелите в присъствието на съдията, който в крайна сметка постановява решението, и че този принцип за непосредственост е важна гаранция в наказателния процес, тъй като впечатленията на съдията относно поведението и надеждността на даден свидетел могат да имат сериозни последици за обвиняемия. Следователно в случай на промяна в съдебния състав след провеждане на разпит на важен свидетел по принцип трябва да се проведе нов разпит на този свидетел. Не може да се приеме обаче, че принципът за непосредственост е пречка за промяна в съдебния състав по време на съдебния процес. Могат да възникнат съвсем очевидни административни или процедурни проблеми, които да направят невъзможно по-нататъшното участие на даден съдия в съдебния процес. Могат да се вземат мерки, които да гарантират, че съдиите, които поемат делото, добре разбират представените в него доказателства и доводи, например като им бъдат предадени протоколите, когато надеждността на съответния свидетел не се оспорва, или като се организират нови педоарии или нов разпит на важни свидетели пред новия съдебен състав⁵⁴.

69. Следователно понятието за непосредственост предполага пряка връзка между съда и правния субект, така че не е допустимо съдия, който не е присъствал в съдебното заседание за изслушване на устните състезания, да участва в решаването на делото⁵⁵.

70. Според запитващата юрисдикция този принцип за непосредственост е отразен в членове 18 и 55 от НПК, които гарантират участието на защитата в производството в присъствието на съдията, който следва да се произнесе по същество, докато член 384а от НПК се отклонява от него. Тя посочва, че правото на ефективна съдебна защита би било нарушено, ако защитата бъде поставена в положение, при което съдът трябва да постанови решение по същество въз основа на доказателства, разгледани и обсъдени пред друг съдия. Този съд само ще се е запознал със съдебните протоколи, но няма да е участвал в процеса по събиране и преценка на доказателствата в присъствието и под контрола на защитата.

⁵² Вж. в този смисъл решение от 15 юли 2021 г., Комисия/Полша (Дисциплинарен режим на съдиите) (C-791/19, EU:C:2021:596, т. 60).

⁵³ Директива на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2012 година за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления и за замяна на Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета (ОВ L 315, 2012 г., стр. 57).

⁵⁴ Решение от 29 юли 2019 г., Gambino и Нюка (C-38/18, EU:C:2019:628, т. 43 и 44).

⁵⁵ Вж. заключението на генерален адвокат Léger по дело Baustahlgewebe/Комисия (C-185/95 P, EU:C:1998:37, т. 82 и 83), и заключението на генерален адвокат Saugmandsgaard Øe по дело Комисия за защита от дискриминация (C-824/19, EU:C:2021:324, т. 62). Припомням също, че съгласно член 32, параграф 2 от Процедурния правилник на Съда, „[к]огато е проведено съдебно заседание за изслушване на устните състезания, само участвалите в това заседание съдии [...], вземат участие в разискванията“.

71. Считаю, че тази позиция на запитващата юрисдикция е равнозначна на отричане на спецификата и автономността на процедурата за признаване на вина, по която ЕСПЧ вече е имал повод да се произнесе. Същият съответно смята, че процедурата за постигане на споразумение в наказателното производство, в резултат на която съдът се произнася по наказателно обвинение след съдебно разглеждане на делото по опростено производство, предполага по същество отказ от някои процесуални права, което само по себе си не представлява проблем, тъй като нито буквата, нито духът на член 6 от ЕКПЧ са пречка заинтересованото лице доброволно да се откаже от тези гаранции. Затова в съответствие с принципите, уреждащи валидността на отказите, приемането на споразумението от страна на жалбоподателя трябва да отговаря на следните условия: първо, то действително да е доброволно и при пълно познаване на фактите по делото, както и на правните последици, свързани с този вид споразумение, и второ, съдържанието на споразумението и справедливостта на процедурата, довела до сключването му от страните, да подлежат в достатъчна степен на съдебен контрол⁵⁶.

72. Като сключва споразумение с прокурора, с което се признава за виновен за извършването на деянията, в които е обвинен, и се съгласява с определеното му условно наказание „лишаване от свобода“, ПТ се отказва, в съответствие с член 381, алинея 6 от НПК, от съдебно разглеждане на делото по общия ред и съответно от разглеждане на делото му по същество, тоест от провеждане на съдебно заседание и обсъждане на доказателствата в условията на състезателност пред съда, който се произнася по същество. Процедурата за признаване на вина е особен способ за наказателно правораздаване, тъй като е алтернатива на процеса по общия ред, произтичаща от избора на обвиняемия, подпомаган от неговия защитник. Според мен със съображението си, че се нарушава принципът за непосредственост, прилаган в посочения по-горе процес, запитващата юрисдикция оставя скрита правната и фактическата реалност на процедурата за признаване на вина, която има за цел да опрости и ускори решаването на наказателните дела, цел, считана за легитимна от ЕСПЧ⁵⁷.

73. При тези обстоятелства не може да се твърди, че само по себе си отвеждането на съда, който първоначално е сезиран с делото срещу всички подсъдими, в полза на *ad hoc* съдебен състав за целите на одобряване на споразумението, сключено от един от подсъдимите, с което същият се признава за виновен, е в разрез с принципа за непосредственост на наказателното производство. Необходимо е все пак този състав да може да осигури достатъчен съдебен контрол, както изисква ЕСПЧ⁵⁸, като следва да се отбележи, че запитващата юрисдикция не сочи нищо, което да доказва противното⁵⁹.

⁵⁶ ЕСПЧ, 29 април 2014 г., *Natsvlashvili и Togonidze c/y Грузия* (СЕ:ЕCHR:2014:0429JUD000904305, § 91 и 92).

⁵⁷ Според ЕСПЧ споразумението в наказателното производство не само има важното предимство, че позволява бързото решаване на наказателните дела и намалява натовареността на съдилищата, прокуратурата и адвокатите, но също така представлява, при условие че се използва правилно, ефикасен инструмент за борба с корупцията и организираната престъпност, както и фактор за намаляване на броя на постановените осъдителни присъди и съответно на броя на затворниците (ЕСПЧ, 29 април 2014 г., *Natsvlashvili и Togonidze c/y Грузия*, СЕ:ЕCHR:2014:0429JUD000904305, § 90).

⁵⁸ В отговора си на въпросите на Съда запитващата юрисдикция уточнява, че когато преценява дали да одобри споразумението, компетентният съдебен състав задава въпроси на подсъдимия, подписал споразумението, относно обстоятелства, свързани с материалните (самопризнанията му) и процесуалните аспекти (отказа от съдебен процес по общия ред) и одобрява споразумението само ако това лице потвърди въпросните обстоятелства.

⁵⁹ Ще отбележа, че запитващата юрисдикция изтъква също, че предвид правомощията на съда да предлага промени в споразумението в посока на по-тежко наказание, защитата „винаги“ има правен интерес да се произнесе съдът, който е събрал доказателствата в нейно присъствие и под неин контрол. Следва да се подчертае, че тези съображения са чисто спекулативни, и дори противоречиви, доколкото в точки 51 и 52 от акта за преюдициално запитване същата юрисдикция посочва, че сключването от подсъдимия споразумение за признаване на вина води до по-леко наказание от това, което би му било наложено при разглеждане на делото по общия ред.

Относно изискването за единодушно съгласие на останалите подсъдими

74. Запитващата юрисдикция изразява съмнения относно съответствието с член 19, параграф 1, втора алинея ДЕС, във връзка с член 47 от Хартата, на националната норма, която въздига единодушното съгласие на съподсъдимите в предварително условие за одобряване от съда на споразумението за признаване на вина⁶⁰. Това изискване водело до неоснователно ограничаване на достъпа на обвиняемия до „признато от закона правно средство за защита“, позволяващо му да получи по-леко наказание от това, което би му било наложено при разглеждане на делото по общия ред.

75. Предвид хетеродоксалната формулировка на акта за преюдициално запитване, най-напред е важно да се подчертае, че разглежданото производство, в което обвиняем се признава за виновен, не може да се окачества като или да се приравни на правно средство за защита, т.е. на правно средство, което позволява да се възрази срещу и оспори пред съдебна инстанция положение, за което се твърди, че е неправомерно.

76. Разгледан в неговата цялост, според мен актът за преюдициално запитване трябва да се тълкува като сочещ възможно нарушение на правото на обвиняемия на справедлив съдебен процес, и по-конкретно на правото на защита. В това отношение припомням, че съдържанието и обхватът на член 19, параграф 1, втора алинея ДЕС се определят във връзка с член 47 от Хартата. Съдът е уточнил, че основният принцип на ефективна съдебна защита на правата, препотвърден в член 47 от Хартата, и понятието „справедлив съдебен процес“, съдържащо се в член 6 от ЕКПЧ, имат различни аспекти, които включват по-конкретно правото на защита⁶¹.

77. Според запитващата юрисдикция някои разпоредби от Рамкови решения 2004/757 и 2008/841 предвиждат възможност за намаляване на наказанието при съдействие от страна на обвиняемия, при същите условия като тези, позволяващи сключването на споразумение за признаване на вина. Фактът, че одобряването на последното от съда е обвързано със съгласието на съподсъдимите, нарушавал правото на подсъдимия, който е признал наказателната си отговорност, да се ползва от такова споразумение (означаващо облекчаване на наказанието), без ограничаването на това право да е съобразено с принципа на пропорционалност⁶², в разрез със зачитането на правото на защита.

78. Доколкото ми е известно обаче нито една разпоредба от правото на Съюза, независимо дали става въпрос за първичното право или за акт на вторичното право, не гарантира на обвиняемия право на по-леко наказание в определена хипотеза, и по-специално при сключено с прокурора споразумение, с което се признава за виновен. В това отношение Съдът посочва, че доколкото не възлага никакво задължение на държавите членки да гарантират, че съдебните органи ще вземат предвид съдействието на обвиняемия, член 7, параграф 4 от Директива 2016/343 не предоставя на същия право да получи по-ниско наказание, ако окаже съдействие на тези органи, например като сключи споразумение с

⁶⁰ Следва да се уточни, че за трети път запитващата юрисдикция (или предхождащата я) отправя запитване до Съда относно тази конкретна процесуална норма. В решение от 5 септември 2019 г., АН и др. (Презумпция за невиновност) (C-377/18, EU:C:2019:670, т. 28), Съдът се е погрижил да посочи, че не му е поставен въпрос за евентуалната съвместимост с правото на Съюза на национална правна уредба, по силата на която в съответните случаи съгласието на останалите обвиняеми, които не са се признали за виновни, би било предпоставка за одобряването от съда на споразумение за признаване на вина в замяна на по-ниско наказание. Без да изчака отговора на Съда по настоящото дело, запитващата юрисдикция отново сезира Съда с въпроси относно съответствието на такава норма с правото на Съюза, и по-специално с член 20 от Хартата (висящо дело C-398/23).

⁶¹ Решение от 15 юли 2021 г., Комисия/Полша (Дисциплинарен режим на съдиите) (C-791/19, EU:C:2021:596, т. 203).

⁶² Запитващата юрисдикция се позовава изрично на член 52 от Хартата.

прокурора, с което се признае за виновен⁶³. Той постановява също, че член 6, параграф 4 от Директива 2012/13, който предвижда задължение за информиране на обвиняемите за промени във връзка с обвинението срещу тях, когато това е необходимо, за да се гарантира справедливостта на производството, и предвиденото в член 48, параграф 2 от Хартата право на защита в контекста на правото на информация на тези лица не изискват те да могат да искат, след започване на съдебното заседание, делото да бъде решено със споразумение в случай на промяна във фактите, на които се основава обвинението, или на промяна в правната квалификация на деянието, за което е повдигнато обвинението⁶⁴.

79. От признатото в член 7, параграфи 1 и 2 от Директива 2016/343 право на заподозрените и обвиняемите да запазят мълчание във връзка с престъплението, в което са обвинени, и да не се самоуличават⁶⁵, не може да се направи извод, че те имат право да получат по-леко наказание, ако се признаят за виновни, тъй като недвусмисленият текст на параграф 4 от този член изключва подобно тълкуване.

80. Впрочем следва да се посочи, че разглежданата национална правна уредба също не гарантира такова право. Процедурата, по реда на която делото се решава със споразумение, е специална процедура за решаване на наказателни дела, която прокурорът е свободен да проведе по своя инициатива или по искане на защитника на обвиняемия, ако обвиняемият признае деянията, в които е обвинен. В този смисъл въпросното лице не разполага с право да бъде съдено по този ред, въпреки че е признало вината си, като следва да се отбележи, че споразумението задължително трябва да бъде подписано от прокурора, преди да бъде представено за одобрение⁶⁶. По същия начин, когато прокурорът е решил да използва тази процедура и обвиняемият се е съгласил с предложеното от прокурора наказание, обвиняемият не разполага с право споразумението му да бъде одобрено от компетентния съд, който не е обвързан нито от предложението на прокурора, нито от съгласието на съответното лице. От член 382, алинея 8 от НПК следва, че когато откаже да одобри споразумението, с което обвиняем се признава за виновен, съдът връща делото на прокурора.

81. Поради това не може да се счита, че изискване за съгласие на останалите подсъдими, като приложимото по главното производство, с което е обвързано одобряването на споразумение за решаване на делото, нарушава правото на справедлив съдебен процес, и по-конкретно правото на защита.

⁶³ Определение от 24 септември 2019 г., Специализирана прокуратура (Презумпция за невиновност) (C-467/19 PPU, EU:C:2019:776, т. 34). Като се позовава на тази последна точка, Съдът постановява в точка 42 от това определение, че „правото на Съюза“ не възлага на държавите членки каквото и да било задължение да позволят на своите съдебни органи да вземат предвид, когато определят наказанието, оказването на съдействие от страна на заподозрения и обвиняемия, в частност чрез сключването на споразумение с прокурора, с което лицето се признава за виновно в замяна на по-ниско наказание.

⁶⁴ Решение от 13 юни 2019 г., Мого (C-646/17, EU:C:2019:489, т. 63 и 72).

⁶⁵ Съдът е подчертал, че според ЕСПЧ, макар в член 6 от ЕКПЧ да не се споменава изрично правото на мълчание, то представлява общопризнат международен стандарт, който е в основата на понятието за справедлив съдебен процес (решение от 2 февруари 2021 г., Consob (C-481/19, EU:C:2021:84, т. 38 и цитираната съдебна практика).

⁶⁶ Вж. член 381, алинеи 1 и 6 от НПК.

Заключение

82. С оглед на изложените по-горе съображения предлагам на Съда да отговори на Софийски градски съд по следния начин:

„Член 19, параграф 1, втора алинея ДЕС във връзка с член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз трябва да се тълкува в смисъл, че допуска национална правна уредба, по силата на която одобряването от съда на споразумение, с което един от обвиняемите признава вината си за престъпленията, в които е обвинен, в замяна на намаляване на наказанието, от една страна, е от компетентността на съд, различен от първоначално сезирания с делото, и от друга страна, е обвързано с предварителното условие всички останали обвиняеми, които не са признали наказателната си отговорност, да са дали съгласие за сключването на това споразумение“.